

Walenty Poczta¹, Patrycja Beba²

Katedra Ekonomii i Polityki Gospodarczej w Agrobiznesie,
Wydział Ekonomiczno-Społeczny,
Uniwersytet Przyrodniczy w Poznaniu

Rola przemysłu spożywczego w gospodarkach krajów UE

The role of the food industry in European Union countries

Synopsis. Celem artykułu jest określenie znaczenia przemysłu spożywczego w gospodarce narodowej w krajach Unii Europejskiej. Zbadano jego udział w zakresie zasobów produkcyjnych, struktury przedsiębiorstw, produkcji globalnej oraz wartości dodanej brutto. Analizy przeprowadzono w oparciu o dane pochodzące z bazy Eurostat.

Słowa kluczowe: przemysł spożywczy, udział przemysłu spożywczego w gospodarce narodowej, zasoby pracy, produkcja globalna, wartość dodana brutto.

Abstrakt. The aim of this article is to determine the significance of the food industry in the national economy in the European Union countries. An analysis of the production resources, structure of entities, as well as analyses of production volume, gross value added and share in national economy were done to evaluate the significance of food industry. Analyses were carried out on the basis of data from Eurostat.

Key words: food industry, share of food industry in national economies, labor resources, output, gross value added.

Wprowadzenie

Przemysł spożywczy, w skład którego wchodzi produkcja artykułów spożywczych, napojów oraz wyrobów tytoniowych jest obok rolnictwa drugim trzonem agrobiznesu oraz istotnym działem całej gospodarki narodowej. Uczestniczy on w tworzeniu produktu krajowego brutto, w wymianie międzynarodowej, zaspokajaniu popytu krajowego czy też w rynku pracy. Przemysł spożywczy posiada również silne powiązania z innymi gałęziami gospodarki narodowej [Mrówczyńska-Kamińska 2013a]. Duże znaczenie ma także jego rola w oddziaływaniu na sytuację w rolnictwie. Stanowi ważny rynek zbytu dla produktów rolnictwa, ale też dla produktów i usług, które wytwarzane są w innych działach gospodarki [Chudoba 2000]. Przemysł spożywczy wpływa w dużej mierze na stan wyżywienia narodu, co czyni przetwórstwo artykułów spożywczych i napojów branżą strategiczną [Vaněk 2007]. Wraz z rozwojem cywilizacyjnym i gospodarczym zmieniają się proporcje pomiędzy wartością wytworzoną w rolnictwie a wartością dodaną w przemyśle spożywczym na korzyść tej ostatniej. W ślad za tym następuje ewolucja pojęć związanych z tym działem gospodarki – od przemysłu rolnego, przez przemysł spożywczy, aż do coraz częściej używanego pojęcia przemysłu żywnościowego. Zmiany te są wyrazem rozwoju tej

¹ Prof. dr hab., e-mail: poczta@up.poznan.pl

² Mgr, e-mail: beba@up.poznan.pl

części gospodarki żywnościowej. Rozwój ten z kolei w dużej mierze uzależniony jest od tempa rozwoju gospodarczego kraju [Urban 2010].

Potencjał produkcyjny przemysłu spożywczego oraz jego możliwości wytwórcze uzależnione są od posiadanych zasobów naturalnych, zasobów pracy czy też zasobów środków technicznych. Wszystkie te czynniki w sposób pośredni lub bezpośredni biorą udział w wytwarzaniu produktów spożywczych, które są efektem prowadzonego procesu produkcyjnego. W przemyśle spożywczym z punktu widzenia wpływu na wielkość wytwarzanej produkcji wszystkie one są istotne. Jednak badając znaczenie przemysłu spożywczego w gospodarce narodowej w poszczególnych krajach członkowskich Unii Europejskiej szczególną uwagę należy zwrócić na wielkości ważne z punktu widzenia rozwoju przemysłu spożywczego. Są nimi przede wszystkim zasoby pracy i liczba przedsiębiorstw, które określają potencjał produkcyjny, ale również wyniki produkcyjne i dochodowe (produkcja globalna, wartość dodana brutto).

Do analiz wykorzystano powszechne statystyki publikowane przez Eurostat. W związku z tym, że celem artykułu jest ukazanie roli i znaczenia przemysłu spożywczego w gospodarkach krajów UE zakresem czasowym objęty został rok 2011.

Udział przemysłu spożywczego w potencjale wytwórczym gospodarek narodowych krajów UE

Analizując znaczenie przemysłu spożywczego w gospodarkach państw członkowskich Unii Europejskiej konieczne jest przedstawienie jego potencjału wytwórczego. W przemyśle spożywczym na wielkość wytwarzanej produkcji surowców i gotowych produktów żywnościowych wpływają zarówno zasoby naturalne, siła robocza jak i posiadane środki techniczne. Jednak jedynym twórczym i aktywnym czynnikiem produkcji są zasoby pracy. Zatrudnienie jest wskaźnikiem pozwalającym określić rozmiar pracy, jaką społeczeństwo przeznaczają na przetworzenie produktów rolnictwa w artykuły spożywcze. Pozostałe czynniki tworzą warunki do prowadzenia działalności i przyczyniają się do powstawania produktu, spełniając tym samym rolę pomocniczą [Smith 2007, Baer-Nawrocka 2008]. W poszczególnych krajach Wspólnoty Europejskiej udział zatrudnionych w przemyśle spożywczym w stosunku do całej gospodarki narodowej kształtuje się w sposób zróżnicowany (tabela 1). W całej Unii Europejskiej (obejmującej 27 państw) w 2011 roku w przetwarzaniu produktów rolnictwa zaangażowanych było 2,4% ogólnych zasobów pracy. W krajach UE-15 proces wzrostu zatrudnienia w pozostałych działach gospodarki doprowadził do tego, że w przemyśle spożywczym pracowało około 2,1% ogółu zatrudnionych w całej gospodarce narodowej. Wymienić tu można takie kraje, jak: Austria, Dania, Finlandia, Holandia, Luksemburg, Niemcy, Wielka Brytania i Włochy. W większości tych krajów udział zatrudnienia w sektorze wytwarzającym gotowe produkty żywnościowe utrzymywał się na poziomie nieprzekraczającym 2%. Najwyższym udziałem pracujących w przemyśle spożywczym w stosunku do pracujących w całej gospodarce narodowej charakteryzowały się kraje, które do Unii Europejskiej przystępowały od roku 2004, a w szczególności Bułgaria (4,2%; 110 tys. osób), Polska (4,1%; 490 tys. osób) oraz Litwa (3,9%; 44 tys. osób). Duży udział pracujących w przemyśle spożywczym w pracujących ogółem (przewyższający 3%) odnotowano również na: Łotwie, Cyprze, Węgrzech, w Rumunii i Irlandii. W Niemczech i Francji, gdzie zatrudnienie kształtowało się na bardzo wysokim poziomie udział ten zbliżony był do średniej unijnej i wyniósł 2,3%.

Najmniejszy odsetek pracujących w omawianym dziale gospodarki wystąpił w: Luksemburgu (1,4%), Wielkiej Brytanii (1,6%), Finlandii (1,7%) i Holandii (1,7%). W ujęciu bezwzględnym zauważyć należy, iż największa liczba pracujących w przemyśle spożywczym występuje w: Niemczech (827 tys. osób), Francji (561 tys. osób) oraz we Włoszech (360 tys. osób), ale również w Polsce (490 tys. osób), Wielkiej Brytanii (400 tys. osób) i Hiszpanii (385 tys. osób). Łącznie kraje te skupiają prawie 70% zatrudnionych w przemyśle spożywczym UE.

Wpływ na znaczenie przemysłu spożywczego w gospodarkach narodowych poszczególnych krajów ma również struktura przemysłu ogółem. Analizując udział pracujących w przemyśle spożywczym w zasobach pracy przemysłu ogółem zauważyć można znaczne zróżnicowanie (tabela 1). Przeciętnie w Unii Europejskiej wynosi on 13,2%. Przemysł spożywczy stanowi istotną składową zatrudnienia w przemyśle na Cyprze (34,6%), w Grecji (22,5%), Irlandii (22,1%) i na Litwie (20,6%). W krajach takich, jak: Słowenia, Włochy, Słowacja, Czechy oraz Finlandia udział ten nie przekracza 10%. Sytuacja ta wskazuje, iż w wymienionych państwach znacząco wyższe jest zatrudnienie w pozostałych działach przemysłu.

Ważnym aspektem w badaniu znaczenia przemysłu spożywczego w gospodarkach krajów Unii Europejskiej jest określenie efektywności wykorzystania czynników produkcji. Zasoby pracy są jednym z istotniejszych czynników, którego wielkość oraz efektywność wykorzystania decyduje o poziomie wytworzonego produktu krajowego [Mrówczyńska-Kamińska 2012]. Produktywność pracy jest na ogół najważniejszym miernikiem produktywności. Wynika to przede wszystkim z istoty gospodarowania i wzrostu gospodarczego, których sens sprowadza się do wytwarzania na jednego pracującego coraz większej ilości dóbr i dochodu, a to z kolei jest możliwe tylko przy wzroście wydajności pracy [Poczta 1994, 2003]. W tabeli 1 została przedstawiona wydajność pracy w przemyśle spożywczym zmierzona produkcją globalną na jednego zatrudnionego. Najwyższą wydajnością pracy charakteryzuje się przemysł spożywczy w krajach UE-15. Można tu wymienić kraje takie, jak Holandia, Irlandia, Belgia, Dania i Włochy. Wydajność pracy w tych krajach w 2011 roku wynosiła od 340 do 500 tys. euro na jednego zatrudnionego. Są to w głównej mierze kraje wysoko rozwinięte, gdzie poziom rozwoju przemysłu spożywczego jest najwyższy w całej Wspólnocie. Najniższą z kolei wydajność pracy odnotowano w 2011 roku w państwach Europy Środkowo-Wschodniej, gdzie jeden zatrudniony w przemyśle spożywczym wytwarzał od 44 tys. euro w Bułgarii do 127 tys. euro w Słowenii.

Wpływ na znaczenie przemysłu spożywczego w gospodarkach krajów Unii Europejskiej wywiera wiele czynników. Jednym z nich jest sama struktura podmiotowa tego działu gospodarki (tabela 2 i 3). Przemysł spożywczy jest działem gospodarki narodowej charakteryzującym się dość niskim poziomem koncentracji oraz dużym rozproszeniem. Powodem tego jest między innymi charakter przedmiotu pracy – przetwarzane w przemyśle spożywczym produkty rolnictwa cechują się znaczną zmiennością i rozproszeniem wytwarzania. Ponadto sektor wytwarzający gotowe produkty żywnościowe posiada silne powiązania z rynkami regionalnymi oraz charakteryzuje się dużą różnorodnością asortymentową, a terminy przydatności produktów są stosunkowo krótkie. Wszystkie te czynniki sprzyjają prowadzeniu w przemyśle spożywczym działalności przez mikro, małe i średnie przedsiębiorstwa [Mroczek 2012]. W unijnym przemyśle spożywczym w roku 2011 działalność prowadziło około 290 tys. przedsiębiorstw. Prawie 80% z nich stanowiły mikrofirmy (zatrudniające do 9

pracowników), 16,7% firmy małe (od 10 do 49 pracowników), 3,8% firmy średnie (od 50 do 249 pracowników), natomiast firmy duże (powyżej 250 pracowników) zaledwie 0,8%.

Tabela 1. Zasoby pracy w przemyśle spożywczym w krajach UE i ich wydajność w 2011 roku

Table 1. Labor resources of the food industry in EU countries and their productivity in 2011

Kraj	Gospodarka narodowa (tys. osób)	Przemysł ogółem (tys. osób)	Przemysł spożywczy (tys. osób)	Udział pracujących w przemyśle spożywczym w pracujących ogółem (%)	Udział pracujących w przemyśle spożywczym w pracujących w przemyśle ogółem (%)	Wydajność pracy mierzona produkcją globalną na 1 zatrudnionego (tys. euro)
Austria	3 594,6	655,7	76,9	2,1	11,7	239,3
Belgia	3 810,0	564,0	89,6	2,4	15,9	385,0
Bułgaria	2 587,1	669,3	109,5	4,2	16,4	43,8
Cypr	324,8	32,1	11,1	3,4	34,6	126,1
Czechy	4 169,7	1 240,9	114,0	2,7	9,2	119,3
Dania	2 612,0	328,0	56,0	2,1	17,1	360,7
Estonia	539,3	133,4	13,6	2,5	10,2	102,9
Finlandia	2 218,6	394,6	38,1	1,7	9,7	296,6
Francja	24 423,2	3 062,3	561,2	2,3	18,3	274,8
Grecja	2 924,6	383,4	86,1	2,9	22,5	191,6
Hiszpania	16 127,0	2 256,6	384,5	2,4	17,0	273,3
Holandia	7 484,3	865,5	130,4	1,7	15,1	505,4
Irlandia	1 546,1	223,0	49,3	3,2	22,1	460,4
Litwa	1 120,0	214,6	44,2	3,9	20,6	88,2
Luksemburg	347,3	36,8	5,0	1,4	13,6	180,0
Łotwa	757,0	133,9	26,5	3,5	19,8	:
Malta	147,6	22,5	3,0	2,0	13,3	100,0
Niemcy	36 604,0	7 449,0	827,0	2,3	11,1	207,3
Polska	11 953,8	3 288,9	489,6	4,1	14,9	96,6
Portugalia	4 191,2	779,6	110,5	2,6	14,2	133,0
Rumunia	6 138,6	1 927,4	208,9	3,4	10,8	84,7
Słowacja	1 854,2	473,6	43,6	2,4	9,2	87,2
Słowenia	773,3	204,6	15,0	1,9	7,3	126,7
Węgry	3 647,4	917,8	121,2	3,3	13,2	79,2
Wlk. Brytania	25 260,0	2 625,1	399,0	1,6	15,2	224,1
Włochy	19 002,0	4 124,0	360,6	1,9	8,7	341,7
UE-27	189 030,7	33 778,2	4 471,7	2,4	13,2	:
UE-15	154 495,6	24 412,6	3 229,7	2,1	13,2	:

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z Eurostat; dostęp 12.03.2014 r.

Podmiotową strukturą przedsiębiorstw zbliżoną do struktury unijnej charakteryzowały się następujące kraje: Belgia, Czechy, Finlandia, Hiszpania, Portugalia, Słowacja, Szwecja oraz Węgry. Znacznie wyższy poziom koncentracji odnotowano w Irlandii, Wielkiej Brytanii, Estonii i na Łotwie. Jednak należy zwrócić uwagę na fakt, iż w przypadku Irlandii i Estonii mimo znacznego udziału firm dużych w ogólnej liczbie przedsiębiorstw ich liczba była stosunkowo niewielka. Najwięcej przedsiębiorstw zatrudniających powyżej 250 pracowników odnotowuje się w Niemczech (555 firm), Wielkiej Brytanii (301 firm) oraz w Polsce (288). W Unii Europejskiej procesy konsolidacji i koncentracji sektora spożywczego odbywają się z różnym nasileniem w poszczególnych krajach oraz branżach przemysłu spożywczego [Tereszczuk 2011]. Dzięki tym procesom przy równoczesnym rozwijaniu specjalizacji produkcji wzrasta znaczenie przedsiębiorstw dużych a pozycja firm małych i średnich ulega ograniczeniu. W konsekwencji takie przemiany struktur podmiotowych w przemyśle spożywczym prowadzą do zmniejszenia liczby funkcjonujących firm, redukcji zatrudnienia, a co za tym idzie zauważalnego wzrostu wydajności pracy w całym sektorze [Mroczek 2012]. Jednak małe i średnie przedsiębiorstwa również odgrywają ważną rolę w funkcjonowaniu przemysłu spożywczego w poszczególnych państwach. Dzięki dobremu dopasowaniu oferty do specyfiki i potrzeb klientów stanowią znaczących producentów na rynkach lokalnych. Specjalizują się w dużej mierze w produkcji wyrobów regionalnych, wyrobów opartych o tradycyjne technologie czy też produktów ekologicznych. W takich państwach jak Francja czy Włochy występuje ponad 50 tys. przedsiębiorstw zatrudniających do 9 pracowników, które stanowią tym samym około 90% ogółu firm przemysłu spożywczego.

W tabeli 3 przedstawiono strukturę produkcji przemysłu spożywczego według wielkości przedsiębiorstw w UE w 2011 roku. Cechą charakterystyczną tej struktury jest znaczący udział przedsiębiorstw największych (zatrudniających powyżej 250 pracowników). Należy jednak zwrócić uwagę na fakt, iż w krajach tj. Grecja, Francja czy Włochy, gdzie występuje duża liczba mikroprzedsiębiorstw znaczenie tych firm w strukturze produkcji także jest istotne. Ich udział kształtuje się na poziomie sięgającym około 20%. Z kolei Litwa, Wielka Brytania, Irlandia i Dania znajdują się w grupie krajów, gdzie większość produkcji ulokowana jest w przedsiębiorstwach średniej wielkości oraz firmach dużych. W warunkach silnej konkurencji zewnętrznej każda gospodarka potrzebuje zróżnicowanej struktury podmiotowej. Jest to przesłanka konieczna dla dalszego funkcjonowania i rozwoju branży spożywczej.

Tabela 2. Struktura przedsiębiorstw przemysłu spożywczego w krajach UE w 2011 roku wg wielkości zatrudnienia

Table 2. Structure of enterprises of the food industry in the EU in 2011 by number of employees

Kraj	Do 9 zatrudnionych		Od 10 do 49		Od 50 do 249		Powyżej 250 zatrudnionych		Razem
	liczba	%	liczba	%	liczba	%	liczba	%	liczba
Austria	2 409	62,8	1 163	30,3	218	5,7	48	1,3	3 838
Belgia	6 462	82,6	1 045	13,4	256	3,3	60	0,8	7 839
Bułgaria	3 908	69,6	1 263	22,5	396	7,1	46	0,8	5 613
Chorwacja	2 406	73,5	697	21,3	122	3,7	50	1,5	3 275
Cypr	636	75,4	161	19,1	42	5,0	4	0,5	847
Czechy	6 819	81,5	1 113	13,3	363	4,3	72	0,9	8 367
Dania ¹	917	56,5	565	34,8	106	6,5	35	2,2	1 623
Estonia	216	52,6	132	32,1	51	12,4	12	2,9	411
Finlandia	1 335	76,2	312	17,8	87	5,0	18	1,0	1 752
Francja	54 105	91,1	4 037	6,8	1 002	1,7	261	0,4	59 405
Grecja ²	15 802	94,6	658	3,9	192	1,1	47	0,3	16 699
Hiszpania	21 687	78,1	4 930	17,8	949	3,4	188	0,7	27 769
Holandia	3 144	69,9	966	21,5	309	6,9	76	1,7	4 495
Irlandia	235	35,0	280	41,7	120	17,9	36	5,4	671
Litwa	804	61,9	316	24,3	147	11,3	31	2,4	1 298
Luksemburg	98	60,1	43	26,4	18	11,0	4	2,5	163
Łotwa	460	58,0	205	25,9	107	13,5	21	2,6	792
Niemcy	17 041	52,9	12 283	38,1	2 347	7,3	555	1,7	32 236
Polska	9 103	66,3	3 157	23,0	1 183	8,6	288	2,1	13 731
Portugalia	8 511	79,3	1 867	17,4	313	2,9	39	0,4	10 730
Rumunia	5 186	63,5	2 301	28,2	572	7,0	109	1,3	8 168
Słowacja	2 426	78,6	506	16,4	128	4,1	27	0,9	3 087
Słowenia	1 083	84,8	135	10,6	47	3,7	12	0,9	1 277
Szwecja	2 893	80,3	535	14,9	136	3,8	37	1,0	3 601
Węgry	5 196	77,0	1 175	17,4	313	4,6	62	0,9	6 751
Wielka Brytania	4 023	61,0	1 594	24,2	681	10,3	301	4,6	7 502
Włochy	50 574	87,1	6 614	11,4	774	1,3	112	0,2	58 077
UE-28	227 700	78,7	48 186	16,7	11 022	3,8	2 305	0,8	289 468

¹ Dane dla roku 2010 ² Dane dla roku 2009

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z Eurostat; dostęp 12.03.2014 r.

Tabela 3. Struktura produkcji przemysłu spożywczego według wielkości przedsiębiorstw w UE w 2011 roku wg wielkości zatrudnienia

Table 3. Production structure of the food industry by size of enterprises in the EU in 2011 by number of employees

Kraj	Do 9 zatrudnionych		Od 10 do 49		Od 50 do 249		Powyżej 250 zatrudnionych		Razem
	mln euro	%	mln euro	%	mln euro	%	mln euro	%	mln euro
Austria	774,9	4,3	2 851,0	16,0	7 828,9	43,9	6 382,3	35,8	17 837,1
Belgia	2 943,9	7,2	7 333,3	17,9	13 836,5	33,7	16 903,6	41,2	41 023,0
Bułgaria	138,8	2,9	728,5	15,1	1 971,7	40,8	1 993,4	41,3	4 832,3
Chorwacja	192,1	4,2	502,7	11,1	765,4	16,9	3 064,2	67,7	4 524,5
Cypr	167,1	12,1	340,3	24,7	581,9	42,3	170,0	12,4	1 376,4
Czechy	499,9	4,0	1 488,7	12,0	4 809,3	38,9	5 572,2	45,0	12 370,1
Dania	529,5	2,6	1 837,7	9,1	3 893,4	19,4	12 351,7	61,4	20 115,4
Estonia	43,1	3,3	175,8	13,3	640,6	48,3	466,7	35,2	1 325,5
Finlandia	470,1	4,8	1 282,0	13,1	2 542,4	25,9	5 518,2	56,2	9 812,7
Francja	32 214,0	20,7	20 243,2	13,0	38 801,6	24,9	63 648,9	40,8	155 962,0
Grecja	2 376,6	18,8	1 783,7	14,1	3 052,2	24,1	5 453,0	43,1	12 665,4
Hiszpania	8 057,2	8,3	23 092,4	23,8	28 116,0	29,0	36 834,1	38,0	97 012,9
Holandia	1 694,6	2,8	6 187,5	10,4	19 167,5	32,1	32 104,9	53,8	59 636,3
Irlandia	408,8	1,8	1 832,6	8,1	5 359,6	23,6	14 577,4	64,1	22 735,5
Litwa	33,4	1,0	293,0	8,4	972,6	27,8	2 221,9	63,5	3 501,4
Łotwa	47,0	3,0	250,2	15,9	680,1	43,1	599,8	38,0	1 577,1
Niemcy	6 076,9	3,3	19 803,5	10,9	54 433,1	30,0	101 162,8	55,7	181 478,5
Polska	1 883,9	3,9	4 964,0	10,3	12 070,0	25,0	29 272,0	60,7	48 194,7
Portugalia	1 053,0	7,8	2 790,4	20,8	5 208,5	38,8	4 247,1	31,6	13 423,7
Rumunia	513,1	5,4	1 209,6	12,6	2 814,3	29,4	5 032,5	52,6	9 570,5
Słowacja	148,7	4,2	462,0	13,0	1 431,8	40,3	1 509,3	42,5	3 551,8
Słowenia	108,1	5,9	219,8	11,9	635,7	34,4	924,3	50,0	1 847,0
Szwecja	895,4	5,6	2 073,6	12,9	4 711,6	29,3	8 686,7	54,1	16 065,4
Węgry	474,8	4,9	1 297,4	13,4	2 968,5	30,6	4 827,0	49,7	9 705,6
Wielka Brytania	1 796,0	1,6	5 795,6	5,2	18 009,7	16,3	84 893,9	76,7	110 654,3
Włochy	15 148,4	12,5	32 430,7	26,8	35 020,0	29,0	38 134,9	31,6	120 843,9

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z Eurostat; dostęp 12.03.2014 r.

Tabela 4. Udział przemysłu spożywczego w wynikach produkcyjnych gospodarek narodowych krajów UE w 2011 roku

Table 4. Share of the food industry in the production results of national economies of EU countries in 2011

Kraj	Produkcja globalna			Wartość dodana brutto		
	Gospodarka narodowa (mld euro)	Produkcja artykułów spożywczych, napojów i wyrobów tytoniowych (mld euro)	Udział przemysłu spożywczego w produkcji globalnej ogółem (%)	Gospodarka narodowa (mld euro)	Produkcja artykułów spożywczych, napojów i wyrobów tytoniowych (mld euro)	Udział wartości dodanej brutto przemysłu spożywczego w wartości dodanej brutto ogółem (%)
Austria	583,8	18,4	3,1	270,7	5,1	1,9
Belgia	805,2	34,5	4,3	330,0	6,7	2,0
Bułgaria	84,7	4,8	5,7	33,3	1,2	3,5
Cypr	27,9	1,4	4,9	16,2	0,3	2,2
Czechy	397,9	13,6	3,4	140,1	3,5	2,5
Dania	:	20,2	:	206,8	3,2	1,5
Estonia	34,9	1,4	3,9	14,2	0,3	2,0
Finlandia	376,8	11,3	3,0	162,6	2,5	1,5
Francja	3 655,6	154,2	4,2	1 793,8	31,8	1,8
Grecja	335,2	16,5	4,9	183,1	5,9	3,2
Hiszpania	1 908,4	105,1	5,5	959,8	24,6	2,6
Holandia	1 183,2	65,9	5,6	536,6	14,5	2,7
Irlandia	:	22,7	:	149,0	6,6	4,4
Litwa	56,6	3,9	6,8	27,8	1,3	4,6
Luksemburg	119,1	0,9	0,7	37,6	0,3	0,7
Malta	14,1	0,3	2,5	5,8	0,1	1,6
Niemcy	4 984,0	171,4	3,4	2 334,9	39,2	1,7
Polska	768,8	47,3	6,2	325,8	9,4	2,9
Portugalia	321,8	14,7	4,6	149,4	3,2	2,2
Rumunia	264,9	17,7	6,7	115,1	7,1	6,2
Słowacja	163,6	3,8	2,3	62,4	1,0	1,6
Słowenia	72,2	1,9	2,6	31,5	0,5	1,4
Szwecja	729,0	16,9	2,3	337,5	4,5	1,3
Węgry	210,2	9,6	4,6	83,9	1,8	2,2
Wielka Brytania	3 222,9	89,4	2,8	1 568,1	25,5	1,6
Włochy	3 163,1	123,2	3,9	1 415,2	25,2	1,8

: brak danych

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z Eurostat; dostęp 12.03.2014 r.

Udział przemysłu spożywczego w wynikach produkcyjnych gospodarek narodowych krajów UE

Kolejnym istotnym zagadnieniem w badaniu znaczenia przemysłu spożywczego w gospodarkach krajów Unii Europejskiej jest określenie jego udziału w produkcji globalnej i wartości dodanej brutto gospodarki narodowej. W tabeli 4 przedstawiono wielkości produkcji globalnej przemysłu spożywczego w krajach członkowskich Unii Europejskiej. W ujęciu bezwzględnym w roku 2011 najwyższą wartością produkcji globalnej przemysłu spożywczego charakteryzowały się przede wszystkim takie państwa, jak: Niemcy, Francja, Włochy oraz Hiszpania, gdzie wielkość ta kształtowała się na poziomie ponad 100 mld euro. Najniższą wartość produkcji globalnej miały natomiast Cypr oraz Malta, które ze względu na swoją niewielką powierzchnię i specyficzne położenie (kraje wyspiarskie) charakteryzują się ograniczonymi możliwościami produkcyjnymi. Z punktu widzenia przeprowadzanej analizy porównawczej przemysłu spożywczego w państwach należących do Unii Europejskiej istotniejszy jest jednak udział produkcji globalnej tego działu gospodarki w produkcji globalnej ogółem. Produkcja globalna litewskiej gospodarki narodowej wynosiła zaledwie 56,6 mld euro jednak udział przemysłu spożywczego w jej tworzeniu stanowił aż 6,8%, co było najwyższą wartością w całej Wspólnocie Europejskiej. Kluczowym czynnikiem, który umożliwił ukształtowanie się udziału produkcji globalnej przemysłu spożywczego na tak wysokim poziomie było wprowadzenie w życie zasady wolnego przepływu towarów [Melnikienė 2007]. Ponadto duże znaczenie w tworzeniu produkcji globalnej odgrywa przemysł spożywczy w Rumunii i Polsce z wkładem wynoszącym odpowiednio 6,7% i 6,2%. Kraje te są w znacznym stopniu rozwinięte rolniczo, stąd duża baza surowcowa bezpośrednio wpływa na wielkość produkcji globalnej przemysłu [Gavrilescu, Voicilas 2007]. Znaczenie tego działu gospodarki na Litwie, w Polsce i Rumunii jest znacznie wyższe w porównaniu innymi krajami Wspólnoty. Najmniejszy wkład przemysłu spożywczego w tworzenie produkcji globalnej odnotowano w Luksemburgu (0,7%), Szwecji i Słowacji (2,3%), na Malcie (2,5%) i w Słowenii (2,6%), gdzie istotne znaczenie odgrywały pozostałe działy gospodarki lub jest słabo rozwinięty przemysł spożywczy.

Na znaczenie przemysłu spożywczego w gospodarce narodowej wskazywać może jego udział w wartości dodanej brutto (WDB). Wartość tę można określić jako wartość usług, które oferowane są przez przemysł, podnosząc walory podstawowych produktów rolnych oraz poddanych dalszemu przetworzeniu [Drożdż 2011, Mroczek, Urban 2011]. WDB jest wytwarzana w każdym dziale gospodarki narodowej i tworzy produkt krajowy brutto. Do krajów unijnych o największym udziale przemysłu spożywczego w tworzeniu PKB poszczególnych gospodarek, należą Rumunia (6,2) oraz Litwa (4,6%) i Irlandia (4,4%). W Niemczech, Francji, Wielkiej Brytanii i Włoszech – krajach, które osiągnęły największą bezwzględną wartość dodaną brutto przemysłu spożywczego udziały te kształtowały się na poziomie nieprzekraczającym 2%.

Podsumowanie

Rola przemysłu spożywczego w gospodarkach poszczególnych krajów członkowskich UE, zarówno pod względem zagospodarowania zasobów pracy, jak i wyników

produkcyjnych jest zróżnicowana. Największymi producentami żywności spośród krajów członkowskich UE są: Niemcy, Francja, Włochy, Hiszpania, Wielka Brytania oraz Polska. Kraje te skupiają około 70% wszystkich zatrudnionych w przemyśle spożywczym w całej UE oraz blisko 70% produkcji globalnej przemysłu spożywczego UE.

Struktura podmiotowa przedsiębiorstw przemysłu spożywczego jest w znacznym stopniu zróżnicowana. Na rynku funkcjonują firmy małe, średnie i duże. Największy udział przedsiębiorstw przemysłu spożywczego w Unii Europejskiej stanowią mikroprzedsiębiorstwa (ok. 80%). Ich znaczenie jest szczególnie ważne ze względu na produkcję wyrobów regionalnych opartych o tradycyjne technologie.

Przemysł spożywczy szczególnie rolę odgrywa w gospodarce Bułgarii, Polski, Litwy i Rumunii, za to ze względu na jego stosunkowo duży udział w PKB, jak też dużą liczbę zatrudnionych w tym dziale gospodarki. O roli sektora w tych regionach decyduje w przeważającej części bardziej rolniczy charakter tych krajów. Obserwuje się w nich jednak niezbyt wysoki poziom efektywności wytwarzania w tym sektorze, który wynika w głównej mierze z niskiej produktywności pracy.

Literatura

- Baer-Nawrocka A. [2008]: Zasoby pracy jako przesłanka konkurencyjności rolnictwa nowych krajów członkowskich Unii Europejskiej. *Rocz. Nauk. SERIA 10*, 1 16-22.
- Chodoba Ł. [2000]: Miejsce przemysłu spożywczego w gospodarce narodowej Polski i UE. *Przemysł Spożywczy* t. 54, nr 9. Wydawnictwo SIGMA-NOT.
- Drożdż J. [2011]: Analiza ekonomiczno-finansowa wybranych branż przemysłu spożywczego w latach 2003-2009. Seria Studia i Monografie, nr 151, IERiG -PIB, Warszawa.
- Gavrilescu D., Voicilas D. M. [2007]: Rumuński sektor rolno-spożywczy – czy dobrze został przygotowany do członkostwa w UE? [w:] *Zmiany w sektorze żywnościowym po rozszerzeniu UE*, IERiGŻ-PIB, Warszawa.
- Melnikienė R., Gapšys A., Petuchova T., Mikelionytė D., Bradūnas V., Vaikutis V., Lukošiūtė I., Motova A. [2007]: Rozwój sektora żywnościowego po akcesji Litwy do UE [w:] *Zmiany w sektorze żywnościowym po rozszerzeniu UE*, IERiGŻ-PIB, Warszawa.
- Mroczek R. [2012]: *Procesy dostosowawcze polskiego przemysłu spożywczego do zmieniającego się otoczenia rynkowego (2)*. IERiGŻ-PIB, Warszawa.
- Mroczek R., Urban R. [2011]: Wartość produkcji sprzedanej i wartość dodana przemysłu spożywczego [w:] *Procesy dostosowawcze polskiego przemysłu spożywczego do zmieniającego się otoczenia rynkowego (1)*. IERiGŻ-PIB, Warszawa.
- Mrówczyńska-Kamińska A. [2012]: Wydajność pracy w gospodarce żywnościowej w Polsce i Niemczech. *Zeszyty Naukowe SGGW. Roczniki Ekonomii Rolnictwa i Rozwoju Obszarów Wiejskich*. T. 99, z. 2. s. 68-76.
- Mrówczyńska-Kamińska A. [2013a]: Znaczenie agrobiznesu w gospodarce narodowej w krajach Unii Europejskiej. *Gospodarka narodowa* 3 (259), Rok LXXX/XXI, s.79-100.
- Mrówczyńska-Kamińska A. [2013b]: The workforce and its productivity in the food economy of the EU countries. *J. Agribus. Rural Dev.* 3(29), 85-100.
- Poczta W. [1994]: Rolnictwo polskie a rolnictwo EWG (studium komparatywne). *Rocz. AR Pozn. Rozpr. Nauk.*, 247, s. 108-136.
- Poczta W. [2003]: Rolnictwo polskie w przededniu integracji z Unią Europejską. Wyd. AR, Poznań, s. 51-64.
- Smith A. [2007]: *Badania nad naturą i przyczynami bogactwa narodów*. T. 2. Wyd. PWN, Warszawa.
- Tereszczuk M. [2011]: Porównawcza ocena rozwoju, struktur i produktywności polskiego przemysłu spożywczego na tle innych krajów UE, [w:] *Procesy dostosowawcze polskiego przemysłu spożywczego do zmieniającego się otoczenia rynkowego (2)*. IERiGŻ-PIB, Warszawa.
- Urban R. [2010]: Przemysł spożywczy w procesie integrowania z Unią Europejską [w:] *Polski sektor żywnościowy w pierwszych latach członkostwa (Synteza)*. IERiGŻ-PIB, Warszawa.
- Vaněk D., Mezera J., Mejstříková L. [2007]: Przemysł spożywczy w Republice Czeskiej [w:] *Zmiany w sektorze żywnościowym po rozszerzeniu UE*, IERiGŻ-PIB, Warszawa.